

Familjehemsvård ur ett barnperspektiv

– för lärande och inspiration i ett utvecklingsarbete

Innehåll

BO VINNERLJUNG

Forskning visar vägen..... 4

FAMILJEPOOLEN

Barn behöver en familj och ett hem – ett familjehem.....7

GUNNARED

Familjehemsutredningar – ett utvecklingsarbete till barns behov.....11

SOLLENTUNA

Modell för ett ökat perspektiv i familjehemsvård.....15

HELSINGBORG

SkolFam – familjehemsplacerade barn och deras skolgång.....18

THOMAS FINNBORG – HELSINGBORG

Politikens viktiga roll i ett utvecklingsarbete..... 22

LANDSKRONA

Kvalitetshandboken – en kvalitetssäkring av familjehemsarbetet..... 24

KARLSTAD

Att lära av fosterbarn..... 27

FAMILJEHEMSPLACERADE FIA

När jag får familj ska jag öppna mitt hem.....31

FAMILJEHEMMET JOAKIM OCH MARIELLE

Inte rik på pengar – men på kärlek.....34

SAMMANFATTNING

Framgångsfaktorer för en god familjehemsvård..... 38

Förord

När ett barn omhändertas för samhällsvård sker ett stort ingrepp i en familjs liv. Samhället tar över ansvaret för barnet från de biologiska föräldrarna och förbinder sig därmed att sörja för barnets väl och ve. Årligen är ca 15 000 barn placerade i ett familjehem där de ofta tillbringar en stor del av sin barn- och ungdom.

Det är inte alltid så att barnet fått den vård och omsorg i familjehemmet som skulle varit önskvärt. Under senare år har det framträtt många människor som vittnat om mörka år i familjehem. Det har handlat om vanvård och utnyttjande på olika sätt. Det är viktigt att dessa människor kommer till tals och får berätta sin historia. Samhället måste lära av det förflutna för att undvika att något liknande händer igen och människorna måste få bli tagna på allvar för att kunna gå vidare i sina liv.

Mycket har hänt inom svensk familjehemsvård under de senaste decennierna. Återkommande forskningsresultat rörande familjehemsplacerade barns utveckling på lång sikt är entydiga. Utbildning och god hälsa är skyddsfaktorer för ett bra liv i framtiden. Det är viktigt att systematiskt och kontinuerligt ge stöd och öka förutsättningarna för bättre skolresultat samt att följa barnens fysiska och psykiska hälsa under vårdtiden. Individualiserade insatser är nyckeln till ett gott liv i framtiden för barnet.

Förbundet har i denna skrift fokuserat på den positiva utveckling som är på gång i kommunerna och valt att beskriva några goda exempel på hur kommunerna bedriver sitt metodarbete. Utgångspunkten är att lyfta barnperspektivet. Att alltid se till barnets bästa, att alltid lyssna på barnet och ta hänsyn till dess uppfattningar är den röda tråd som löper genom de olika berättelserna i skriften. Syftet med skriften är ett ge inspiration och utgöra ett stöd i metod och kunskapsutvecklingen inom familjehemsvården.

Sveriges Kommuner och Landsting

Beredningen för socialpolitik och individomsorg

Ilija Batljan

Ordförande

BO VINNERLJUNG

Forskning visar vägen

Vi vet att det finns mycket som samhället kan göra för att stödja familjehemsplacerade barn och ge dem bättre förutsättningar för ett bra liv. Genom samverkan med skola och socialtjänsten har vi tillsammans utvecklat metoder som fungerar bra. Nu börjar sådana metoder spridas i kommunerna.

Bo Vinnerljung är forskare vid Socialstyrelsen som ligger bakom det framgångrika konceptet SkolFam i Helsingborg att ge familjehemsplacerade barn extra stöd i skolan. Elisabeth Melin är handläggare på SKL med en lång erfarenhet inom familjehemsvården. Elisabeth har också varit projektledare för denna rapport om en god utveckling inom familjehemsvården. Dessa båda eldsjälar träffas en vårdag för ett samtal kring familjehemsvården.

Elisabeth Melin och Bo Vinnerljung i samtal om familjehemsvård.

Bo: Jag har arbetat med dessa frågor i många år och är förvånad att utvecklingen går så långsamt. Vi har känt till att många familjehemsplacerade barn har sämre hälsa och sämre utbildning än andra barn. Ändå satsar man inte systematiskt på att förändra detta. Många politiker är intresserade men det når inte ut i organisationen. Därför är det positivt att SKL nu tar tag i frågan.

Elisabeth: Visst har vi inom socialtjänsten länge vetat att familjehemsplacerade barn behöver extra stöd i skolan men vi är ju inte några pedagogiska experter och därför inte vetat hur detta stöd ska se ut. Men nu finns det ju erfarenheter från Helsingborg som det gäller att sprida. Detta är ju en skolfråga i samverkan med socialtjänsten.

Bo: Jag tycker att också Sollentuna kommun ska ha en eloge för att man har tagit detta med hälsan på allvar. Otaliga forskningsresultat visar att familjehemsplacerade barn har sämre hälsa både somatiskt och psykiskt och att detta får stora konsekvenser för deras framtid. I Sollentuna har man gjort det till en rutin att hälsoundersöka alla barn som ska placeras i familjhem.

Elisabeth: Du har ju i din forskning kunnat påvisa hur utbildning och en god hälsa ska fungera som skyddsfaktorer för dessa barn och unga. Visserligen är ditt underlag i Helsingborgsstudien ganska litet och analysen ännu preliminär men det är verkligen slående vad ganska begränsade insatser i skolan betyder för dessa barn.

Bo: Om man inför obligatoriska utredningar av alla familjehemsplacerade barn i skolåldern – kognitiva förutsättningar, läs-, skriv- och matematikproblem m m – skulle man hitta dem som är i behov av stöd. Det skulle inte innebära några stora extrakostnader. Skolpsykologer och specialpedagoger har tillgång till och kunskap om sådana testinstrument. Det gäller bara att använda dem systematiskt för placerade barn.

Elisabeth: Skolfam i Helsingborg visar ju klart att många familjehemsplacerade barn möts av låga förväntningar och krav från lärarnas sida. Barnen är ofta lågpresterande trots en normal begåvning.

Bo: Det har funnits en felsyn att först måste man rätta till de känslomässiga problemen innan barnet kan lära sig något. Det är som om man måste använda en "terapeutisk flaskborste" innan barnet är mottagligt för undervisning. Helt fel – med rätta metoder kan barnet lära sig nya saker hela tiden. Däremot måste man vara uppmärksam på kunskapsluckor – det var förklaringen till att 75 procent av fosterbarnen i Helsingborg var underpresterande i skolan. En del av de här barnen kan ju vara borta från skolan långa tider och många har dessutom flera skolbyten bakom sig. Då kan det vara svårt att ta igen exempelvis viktiga mattelektioner.

Elisabeth: Ser du andra områden där vi borde bli bättre på att ge stöd?

Bo: Obligatoriska undersökningar av somatisk hälsa vid placering, systematiska rutiner i kommunerna för att bevaka placerade barns somatiska hälsa. Obligatoriska screeningar av placerade barns psykiska hälsa – särskilt i tidiga tonår – och systematiska rutiner för bevakning/monitoring av placerade barns psykiska hälsa. Sedan har vi den reproduktiva hälsan, dvs den mycket höga förekomsten av tonårsföräldrar bland ungdomar som varit eller är i samhällsvård. Så många som en fjärdedel av alla tonårsmammor har en bakgrund i den sociala barnvården. Återigen handlar det om att samordna och utnyttja det som redan finns. Det handlar om att ge placerade tonåringar både rådgivning och tillgång till preventivmedel. Jag tror att ungdomsmottagningarna runt om i landet är villiga att hjälpa till. Då har samhället ändå gjort vad det kan.

Elisabeth: SKL försöker ta tag i dessa frågor från olika håll. Så exempelvis har vi inbjudit kommunerna att delta i ett projekt som syftar till att sprida de goda exemplen från Skolfam. Vi har mött ett stort intresse. Som vi konstaterade inledningsvis har vi idag mycket kunskap om riskfaktorer för barn i familjehem. Denna kunskap måste dock översättas i en praktisk verklighet.

Bo: Visst, allt framgångsrikt förebyggande arbete går ut på att minska riskfaktorers inflytande. Och varje tusenmilaresa börjar med ett första steg. Det har ni gjort på SKL och vi får hoppas att kommunerna är villiga att hänga med.

FAMILJEPOOLEN

Barn behöver en familj och ett hem – ett familjehem

Många människor i Sverige vill göra en samhällsinsats och kan mycket väl tänka sig att öppna sitt hem för ett barn eller ungdom. För oss gäller det att hitta dessa familjer och erbjuda dem utbildning och stöd.

Stefan Heinebäck, enhetschef och Pia Jonsson, familjehemskonsulent arbetar med familjepoolen som är en kommungemensam verksamhet för sju kommuner i nordvästra stockholmsområdet; Sollentuna, Järfälla, Solna, Sigtuna, Sundbyberg, Upplands-Väsby och Upplands-Bro.

– Familjepoolen är en vidareutveckling av den pool för jourhemsplaceringar som funnits i nästan tio år. Vi upptäckte att det blev både dyrt och omständligt om varje kommun själv skulle ansvara för sina jourhemsplaceringar. Genom att gå samman fick vi dels ner kostnaderna och dessutom slutade vi konkurrera om samma hem, berättar Pia som varit med från början.

Erfarenheterna var så goda att tanken föddes att man skulle ha samma modell också för mer permanenta familjehem. Många kommuner har haft svårt att rekrytera familjehem och genom att urvalet varit så begränsat har man inte alltid kunnat matcha barnets behov med lämplig familj. Genom tillgång på en gemensam familjepool ökar chansen att hitta rätt familj till rätt barn.

Familjepoolen började som projekt men är nu en permanent verksamhet sedan första juli 2008. Allt eftersom verksamheten har vuxit har kommunerna anslutit sig och snart är förhoppningsvis alla åtta kommuner med på tåget. Uppdraget är att rekrytera familjehem och kontaktfamiljer, ge dem grundutbildning, fortbildning och grupphandledning.

– Med denna organisation kan vi koncentrera oss på att rekrytera familjehem och ge dem en grundutbildning, viss fortbildning och grupphandledning. Vi har lagt upp en välbesökt webbplats och vi marknadsför vår verksamhet på många sätt; vi deltar på mässor, annonserar etc. Vår uppfattning är att det finns många familjer som vill engagera sig och hjälpa till på olika sätt. Ibland är det människor med egna erfarenheter som vill hjälpa, berättar Stefan.

Särskilt stolt är man över webbplatsen som funnits på nätet sedan 2007. Platsen har många besökare och en tilltalande grafisk utformning med många barnfigurer. Begreppet familjehem återkommer eftersom man förstått att detta begrepp inte är så välkänt.

Under januari 2009 har 32 nya familjer hört av sig och varit intresserade av få bli familjehem eller kontaktfamilj.

Hur går man då tillväga när man väljer familjerna? En familj kan exempelvis i något sammanhang kommit i kontakt med verksamheten och vill anmäla sig som familjehem. Då gör man ett hembesök hos familjen och bedömer dess lämplighet i stora drag. Därefter görs registerkontroll, referenser tas och ytterligare ett besök genomförs, denna gång på Familjepoolen.

Det är viktigt att familjen förstår att ett familjehemsplacerat barn kan behöva mycket stöd och hjälp och kontinuerlig kontakt med sin biologiska familj. Det handlar både om att bygga upp tillit hos barnet men också kanske att lära det fundamentala regler som att borsta tänder och även förstå sociala koder, som det kanske aldrig fått lära sig tidigare. Tålmod och uthållighet är dygder i sammanhanget. Familjer där man i första hand vill skaffa en lekkamrat åt det egna barnet är inte så lämpliga. Inte heller de som tror att de kan tjäna pengar på placeringen.

Av alla intresserade familjer blir det kvar ca 20 procent. Uppgifter om dessa familjer läggs ut i en "familjebank" på webben. När en socialsekreterare behöver placera ett barn tar de kontakt med familjepoolen, kanske om en specifik familj och man diskuterar om familjen är lämplig för just detta barn.

– Det är viktigt att poängtera att vi inte ersätter familjehemssekreteraren på kommunen. Det är alltid kommunen som fattar beslut om placering

Pia Jonsson, Mats Berglind, Tina Björnstjerna och Stefan Heinebäck, Familjepoolen nordväst

och som har ansvaret för kontakterna under placeringen framhåller Stefan. Vi har inget myndighetsansvar.

De familjer som blir utvalda får sedan genomgå en grundutbildning på sammanlagt tre heldagar. Den handlar bland annat om lagstiftning, anknytningsteorier och praktiska frågor. Utöver denna grundutbildning erbjuds familjerna också handledning en gång i månaden. Då diskuterar man exempelvis hur samarbetet med den biologiska familjen fungerar, hur man kan hantera aggressionsutbrott. En något apart fråga som har dykt upp är: Ska vi tillåta tatuering?

Det finns stora utvecklingsmöjligheter av verksamheten framhåller Stefan. Så exempelvis ska man starta en förstärkt familjehemsvård för

ungdomar från 13 år som behöver kvalificerat stöd under längre tid. Till verksamheten har rekryterats sex familjer med erfarenhet av placeringar som kommer att bilda en egen grupp med egen handledning och med ett behandlingsteam runt ungdomarna.

– Vi kan visa upp oss mycket mer och bryta socialtjänstens anonymitet för medborgarna. Vi kan utveckla webbsidan så att också de placerade barnen kan komma till tals. Det är viktigt att vi hela tiden följer sam-

hällsutvecklingen. Hur ser familjebildningen ut idag?

Vad är en kärnfamilj? Hur kan vi hela tiden stärka barnperspektivet i vår verksamhet? Vårt deltagande i FOU-nätverket är också viktigt för att sprida kunskap och erfarenhet säger Pia.

BARNKONVENTIONEN: ARTIKEL 3

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rum.

– Vi känner också ett starkt engagemang och uppställning från våra kommuner. De är mycket intresserade av vår verksamhet och stödjer den på alla sätt. Vi kan verk-

ligen råda andra kommuner att också gå samman. Det finns bara vinnare – inte minst barnen som får bättre vård och i bästa fall vinner en familj för livet slutar Stefan och Pia.

GUNNARED

Familjehemsutredningar – ett utvecklingsarbete kopplat till barns behov

Vi knyter ihop vår familjehemsutredning med den utredning som finns om barnets behov utifrån BBIC-modellen (se fotnot 1). På så sätt gör vi en matchning och det finns bättre förutsättningar att just denna familj ska kunna tillgodose just detta barns behov. Det är att tillämpa barnperspektivet.

Karin Alvermalm, Charlotte Hägglund- Köther och Elisabeth Hedin arbetar alla i Gunnareds stadsdel i Göteborgs kommun. Här var man bland de första i landet med att arbeta med BBIC- modellen vilket uttrytt betyder Barns behov i centrum.

– Genom att barnen nu är utredda enligt BBIC får vi tydligare och konkretare beskrivningar av vad barnets behov verkligen är. När vi utgår från barnets behov blir bilden klarare och våra insatser mer differentierade och träffsäkra. Vi bemödar oss att verkligen hitta rätt familj så att varje barn får just sina behov tillgodosedda. ”Vad blir bäst för barnet?” är en fråga som hela tiden styr vårt agerande och inte alltid är lätt att svara på, berättar Karin som är enhetschef för familjehemsenheten.

När barnet kommer till familjehemsenheten finns det redan en utredning enligt BBIC och nu gäller det att hitta en familj som kan tillgodose barnets behov i olika avseenden. Det handlar naturligtvis om att kunna skapa en trygg miljö när det gäller hälsa, utbildning, stimulans och stabilitet. Men det handlar också om att bedöma känslomässig tillgänglighet, förmåga till vägledning och gränssättning. Hur ser familjens bakgrund ut? Vilka ingår i familjenätverket? Vad finns det för resurser i den närmaste omgivningen? Detta är exempel på frågor som man måste ställa sig.

Charlotte Hägglund Köther, Elisabeth Hedin och Karin Alvermalm, familjehemsenheten, Gunnareds stadsdel i Göteborg.

Det är en lång och noggrann utredning som krävs för att komma fram till om en familj kan vara ett familjehem. Registerkontroll, referenser, intervjuer, hembesök där man träffar hela familjen – också de blivande syskonen – är delar i detta utredningsförfarande. Man är alltid minst två personer vid dessa möten. Dels för att kunna reflektera tillsammans och dels för att kunna intervjua var sin person i paret.

Tolkningen av intervjuerna enligt Kälvestensmetoden (se fotnot 2) görs alltid tillsammans med en speciellt utbildad person som finns på enheten med utgångspunkt från ett särskilt tolkningsschema/metodik kopplat till BBIC:s olika behovsområden. På detta sätt skapas fördjupad kunskap om just denna familjs förutsättningar att erbjuda bra familjehemsvård utifrån ett barnperspektiv. Finns det ett tänkt barn till familjen närvarar även barnets socialsekreterare. Barnets socialsekreterare bidrar i diskussionerna när familjens styrkor och svagheter vägs och kopplas till just det barnets behov. Genom detta noggranna förfarande minskar också riskerna att "fel barn" ska hamna i "fel" familj. Med den integrerade

utredningsmodell som tillämpas i Gunnared finns bättre förutsättningar för goda matchningar mellan barn och familjehem.

Är då allt gott och väl när barnet kommer till familjen? Förutsättningarna är visserligen goda men ingenting gör sig självt. Både barnet och familjen behöver stöd och hjälp under hela placeringen. För att detta ska ske på bästa sätt har man skapat två funktioner; barnsekreterare och familjehemssekreterare. Barnsekreterarens och familjehemssekreterarens gemensamma mål är att se till barnens behov och att de blir tillgodosedda. Familjehemssekreteraren verkar för detta genom att stötta och handleda familjehemmen. Barnsekreteraren har kontakten och samtalen med barnen, kontakt med barnens skola och barnens biologiska nätverk. Barnsekreteraren och familjehemssekreteraren arbetar i ett team kring barnet. Teamets uppgift är att i nära samverkan planera och utforma vården och tillsammans diskutera dilemman som uppkommer under placeringens gång. Teamet gör gemensamma hembesök i familjehemmet.

Fördelen med att vara uppdelade i roller är att barnet vet vem som är deras handläggare. Med barnsekreteraren skall barnet kunna ta upp förtroenden och svåra saker som t ex lojalitetskonflikter som placerade barn kan känna mellan familjehemsföräldrar och biologiska föräldrar. Barnsekreteraren och familjehemssekreteraren planerar sedan gemensamt fortsatt arbete utifrån ett sådant dilemma.

– Ta det här med identitet. Det är en viktig aspekt av barnets värld. Varifrån kommer jag och hur ser min bakgrund ut? Detta är en fråga som många familjehemsplacerade barn ställer sig. Om barnet inte har någon kontakt med sitt biologiska nätverk blir detta extra viktigt för barnsekreteraren att arbeta med. Det kan handla om att hjälpa barnet att få fotografier eller information om sin släkt. Ett annat sätt att hjälpa barn med sin identitet är att arbeta med livsböcker, säger Elisabeth.

En fråga som alltid är aktuell är hur barnets kontakt med de biologiska föräldrarna ska se ut. Hur ofta ska umgänge ske och på vilka villkor? Här har både barnsekreterare och familjehemssekreteraren ett ansvar.

– Många föräldrar behöver hjälp. Jag minns en liten flicka vars föräldrar var ganska valhänta hur de skulle umgås med sin dotter. Då fick jag hjäl-

pa till att hitta en form där jag och de biologiska föräldrarna åkte hem till familjehemmet som bjöd på lunch. Efter några gånger behövde jag inte följa med utan föräldrarna klarade detta på egen hand berättar Elisabeth.

Familjehemssekreterarens ansvar när det gäller umgänge är bl. a. att hjälpa familjehemmen att förstå vikten av att barnen har kontakt med sitt biologiska ursprung och att hjälpa och stötta familjehemmet när det blir svårt

BARNKONVENTIONEN: ARTIKEL 6

Konventionsstaterna erkänner att varje barn har en inneboende rätt till livet. Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

Blir det då aldrig fel?

– Visst kan det ändå bli felplaceringar. Hur noggranna vi än är kan det visa sig att just det barnet utlöser något i familjehemmet som vi inte kunnat förutse. Men vi lär oss av våra misstag.

Vårt teamarbete är en styrka och vi har ständiga diskussioner om hur vi kan bli bättre på matchning och stöd. Men utgångspunkten måste alltid vara kompromisslös. Det är barnets bästa det handlar om, säger Karin.

Fotnot 1: BBIC (Barns Behov i Centrum) är ett enhetligt system för handläggning och dokumentation av barns behov utifrån olika områden.

Fotnot 2 : Kälvestensmetoden är en halvstrukturerad intervju med presumtiva familjehemsföräldrar, utformad av Anna-Lisa Kälvesten, Graziella Meldahl i boken Familjepsykologi – en handledning i intervju - och tolkningsmetodik (1982).

SOLLENTUNA

Modell för ett ökat barnperspektiv i familjehemsvård

Barnsekreteraren ska vara barnets egen talesman när det gäller bl a rättssäkerheten. Personen ska också vara en förtrogen som barnet har kontakt med och kan vända sig till under familjehemsplaceringen.

I Sollentuna kommun arbetar man sedan flera år med en ny organisatorisk modell för att öka barnperspektivet i familjehemsplaceringar. Tidigare arbetade socialsekreterarna med alla typer av ärenden, vilket gjorde att akuta ärenden ofta tog överhanden och de familjehemsplacerade barnen inte fick den uppmärksamhet och stöd som de behöver. Numera har man för varje familjehemsplacering två socialsekreterare; en för familjehemmet och en för barnet.

– Det är bra att vi representerat litet olika perspektiv samtidigt som vi kompletterar varandra intygar Karin Lövrander och Sofia Herlitz. Som barnsekreterare ska jag i första hand representera barnet. Jag håller regelbunden kontakt med barnet och har ansvar för hur umgänget med de biologiska föräldrarna ska gå till säger Sofia.

– Jag har som ansvar att hålla kontakten med familjehemmet, stötta och underlätta för dem så mycket som möjligt. Ibland kan det behövas extern handledning eller kompletterande stödinsatser för avlastning. I de fall det finns syskon som är placerade i olika familjehem försöker vi se till att de får träffas. Syskonen är ju de släktingar som man har längst i livet och det är viktigt att stödja dessa band, säger Karin.

Det är alldeles uppenbart att det är barnets bästa som är ledstjärnan i verksamheten. Utifrån BBIC görs en utredning för att klargöra barnets behov och fastställa risk- och skyddsfaktorer.

Karin Lövrander, Eva Alexanderson och Sofia Herlitz, placeringsenheten i Sollentuna

– Innan vi placerar barnet i familjehemmet får det genomgå en ordentlig läkarundersökning. Det är förvånande hur ofta vi hittar kroppsliga brister som ingen tidigare hittat. Jag minns en flicka som hade det väldigt svårt i skolan tills det upptäcktes att hon såg dåligt. När vi kunde rätta till detta blev hon mycket duktigare i skolan berättar Eva Alexanderson som är chef för den placeringsenhet som har ansvaret för familjehemsplacerade barn.

En viktig – och svår - uppgift är att få den biologiska familjen att acceptera och helst också vara positiv till familjehemsplaceringen. Det är en grannliga uppgift – att bli underkänd som förälder av samhället är något av det tyngsta en människa har att bära.

– Jag lägger mycket kraft på samarbete med de biologiska föräldrarna. För barnet kan det lätt uppstå en lojalitetskonflikt om de biologiska föräldrarna inte accepterar placeringen säger Sofia.

– För mig är det också viktigt att få familjehemmet att se att det också finns positiva sidor hos den biologiska föräldern. Det finns alltid något att lyfta som är värt respekt. Allt detta gör vi för att barnet inte ska behöva ta avstånd från sitt ursprung utan tillåts älska också den förälder som av olika skäl inte kan vara vårdnadshavare, säger Karin.

Barnets bästa på barnets villkor. Enligt socialtjänstlagen krävs att det familjehemsplacerade barnet får minst ett samtal i halvåret. Men Sofia har samtal med sina ungdomar mycket oftare. Det handlar om en regelbunden kontakt som inte är begränsad till kontorstid utan som kan uppstå spontant. Det är viktigt att barnet upplever att det finns en person som alltid står på dess sida och som man kan anförtro sig till utan att det går vidare.

Det finns olika metoder att låta barn och ungdomar komma till tals. För de små barnen kan man använda Nallekort, dockor och andra indirekta metoder för att ta reda på hur barnet mår. För äldre barn är det viktigt att också göra saker tillsammans. Det kan handla om att gå på Skansen, att fika tillsammans eller andra aktiviteter utanför familjen. Man måste också vara tillgänglig vilket inte är så svårt med modern teknik. Jag kommunicerar med många av mina barn genom sms till exempel säger Sofia.

BARNKONVENTIONEN: ARTIKEL 24
Barnet har rätt till hälso- och sjukvård.

En stor vinst med Sollentunamodellen är att kunskap om familjehemsvård samlas på ett ställe. Samarbete kring FoU-frågor är viktigt. Det blir också en naturligt samspel mellan myndighetsutövning och vård vilket är berikande för båda parter menar Eva.

Finns det då ingen nackdel med den nya modellen? Möjligen den att det blir känsligt när någon slutar. Det är inte lätt att ersätta den person som blivit barnets kompis med någon annan. Men det får man ta. Vinsten med en särskild barnsekreterare är ändå större. Att utgå från barnperspektivet är inte längre en vision – det är praktisk verklighet i vår vardag slutar Eva, Karin och Sofia.

HELSINGBORG

SkolFam – familjehemsplacerade barn och deras skolgång

All forskning visar att familjehemsplacerade barn har sämre utbildning än andra barn. Vi vet att utbildning är nyckeln till framtiden. Utan utbildning – inget eller sämre jobb, lägre lön, större utanförskap. Samhället måste därför intensifiera sina ansträngningar för att familjehemsbarnen ska få all hjälp att utvecklas efter sin förmåga.

Så resonerade man i Helsingborg och startade SkolFam, ett unikt projekt som nu börjar få efterföljare i andra delar av landet.

Det var inte så alldeles lätt i starten berättar Leif Redestig som är utvecklingsledare vid socialförvaltningen. Här skulle ju två förvaltningar, skolförvaltningen och socialförvaltningen dela på ansvaret, vilket man inte var så van vid. Hur skulle projektet läggas upp och vem skulle betala vad? Man fick dock draghjälp av den samverkansplattform för förebyggande arbete kring barn och ungdom som redan finns i kommunen och där skol- och fritidsnämnd, socialnämnd, utvecklingsnämnd, kultur- och fritidsnämnd, kommunstyrelsens förvaltning och Helsingborgs lasarett ingår. Så småningom enades man om att varje förvaltning skulle ställa upp med en tjänst vardera; skolan med psykolog och socialförvaltningen med specialpedagog.

Hösten 2005 började så verksamheten med 25 familjehemsplacerade barn. De var i åldern 7–12 år. Innan verksamheten drogs igång gjordes tester för att fastställa barnens utgångsläge. Testerna var omfattande och innehöll såväl en psykologisk som pedagogisk kartläggning. Det visade sig att barnen var normalbegåvade, fungerade relativt väl emotionellt och hade också relativt bra självförtroende.

Leif Redestig, Kristin Hinze, Karin Norman, Anna Aldenius-Isaksson och Gunilla Nilsson vet att utbildning är en skyddsfaktor för familjehemsplacerade barn.

Men – något annat blev också mycket tydligt. De flesta eller 15 av barnen underpresterade i skolan, dvs de skulle kunna mycket bättre i förhållande till sin potentiella utvecklingskapacitet. Och det hade inte lärarna upptäckt. Istället var det många lärare som övervärderade barnens prestationer.

Nu fanns underlag för intensifierade insatser och man satte igång. Skolpsykolog Kristin Hintze och specialpedagog Anna Aldenius-Isaksson utarbetade, tillsammans med skola, socialsekreterare och familjehem, individuella utvecklingsplaner för varje barn som sedan följdes upp kontinuerligt. Tanken har hela tiden varit att det är barnets vanliga nätverk som ska engageras och psykologen och specialpedagogen ska vara resurspersoner.

En av framgångsfaktorerna är att problemet lyfts från barnet och ses som en effekt av miljö/samspel/organisation säger Anna. Lärarna fråntas inte ansvaret för eleven utan ingår i en arbetsallians med andra viktiga parter. Socialsekreteraren kan bättre hävda barnets behov i skolan och familjehemmets och föräldrarnas kompetens synliggörs inför skolan. Den systematiska uppföljningen av arbetet gör att arbetsmodellen kan utvecklas.

Vad gör man då för insatser?

– Det beror helt på barnets individuella behov. För att lära sig skriva, läsa och räkna kan eleven uppmuntras att använda ett självinstruerande datorprogram, exempelvis MG-programmet. Ibland kan det finnas motoriska orsaker till inlärningssvårigheterna och då kan barnet få hjälp med detta. För att stärka självkänslan och självbilden kan samtal och eventuell kontakt med BUP bli aktuell. Familjehemmet kan få tips på hur man underlättar hemläxor och hur högläsning kan främja allmänbildning och ordförråd.

Hur har lärarna och familjehemmen reagerat?

– På olika sätt. Visst finns det lärare som varit skeptiska och inte tyckt att vi ska ägna just denna unge så mycket uppmärksamhet. Några har tyckt att vi inte ska lägga oss i deras arbete. Familjehemmen som ofta inte själva är högutbildade kan väl också ha varit tveksamma, särskilt i början. Men överlag har man varit positiv och ställt upp. När det gäller skolan är rektorns engagemang viktigt. Där han eller hon varit positiv har det överlag gått bra, säger Gunilla Nilsson, chef för familjehemsenheten och Karin Norman, socialsekreterare.

Inom ramen för projektet har både lärare och familjehem fått fortbildning. Det är något man inte är bortskämd med så det har varit mycket uppskattat.

Hur har det då gått för barnen?

– Vår utvärdering är snart klar och allt tyder på att det i huvudsak gått bra. Barnen visar en markant högre kognitiv prestationsförmåga och medelvärdena har förbättrats i nästan alla pedagogiska tester. Läsastigheten har ökat markant och relationer och social förmåga har förbättrats. Vad vi också kan utläsa är att matematik och ordförståelse generellt behöver förbättras och utvecklas, säger Kristin.

Barnen har i allmänhet känt sig stolta över att få vara med i projektet. Jag har hört på skolgården: Där kommer min Anna! De visar också i kon-

takt med andra att de numera inser skolans betydelse. ”Jag har blivit en plugghäst” har en pojke sagt i något sammanhang.

Även om SkolFam nu är avslutat fortsätter tankegångarna och arbets sättet i nya former. Det visar sig att de metoder som utarbetats inom projektets ram också passar andra grupper som är i behov av särskilt stöd. Därför kommer man nu att fortsätta arbeta med barn i familjer som är långvarigt i behov av ekonomiskt stöd och nyinflyttade invandrarfamiljer. Det visar att pedagogisk utveckling mot ökad individualisering gynnar alla.

Projektet har fått många barn att lyfta och tilltro sig helt nya förmågor berättar Christina Bruselius, socialsekreterare. Vad sägs om flickan som när projektet började skulle bli lokalvårdare när hon blev stor. Nu har hon bytt yrkesbana och vill bli – astronaut! Bättre betyg kan väl knappast projektet få! Snacka om att sikta mot stjärnorna...

BARNKONVENTIONEN: ARTIKEL 28–29:

Barnet har rätt till gratis grundskoleutbildning. Undervisningen bör förbereda barnet för livet, utveckla respekt för mänskliga rättigheter och fostra i en anda av förståelse, fred, tolerans och vänskap mellan folken.

THOMAS FINNBORG HELSINGBORG

Politikens viktiga roll i ett utvecklingsarbete

Jag berättar om SkolFam projektet i Helsingborg i alla sammanhang. Det är inte minst viktigt att hålla kommunledningen kontinuerligt informerad så att vi får behålla projektpengarna även nu i hårda spartider.

Thomas Finnborg är socialnämndens ordförande och tillika ledamot av SKL:s beredning för individ och familjeomsorg. Han är mycket stolt över projektet att individualisera utbildningen för familjehemplacerade barn som går under beteckning Skolfam och som Helsingborgs kommun har tagit initiativet till.

Thomas Finnborg i Helsingborg.

– Det framgår klart av alla forskningsresultat att familjehemsvårdade barn kommer efter i sin utbildning trots att de är minst lika begåvade som andra barn. Därför är det viktigt för samhället att gå in med stöd. Det är ju i skolan man når alla barn och har en möjlighet att hjälpa till, säger Thomas.

Framgångsfaktorn nummer ett är samverkan. Kommunerna har egentligen mycket resurser för barn och ungdomar men det brister i samordning. I Helsingborg har man sedan flera år en plattform för samverkan mellan olika myndigheter vilket möjliggjorde projektet. Det bygger i princip på befintliga resurser och endast mindre resurser för projektledning och administration har skjutits till.

– Individualisering är nyckeln till framgång. Den svenska skolan har länge styrts av en likriktningssideologi som inte varit bra; varken för hög-

eller lågpresterande elever. Men nu ser vi en ny tid. SkolFams arbetssätt har börjat tillämpas också på barn som lever i familjer med försörjningsstöd och nyinflyttade asylsökande familjer. Nästa grupp barn som behöver stöd är barn i familjer där det förekommer missbruk och/eller psykisk ohälsa menar Thomas.

Hur kan du som politiker stödja utvecklingsarbete?

– Genom att informera, informera, informera – nästan tjata. Utan stöd i kommunledningen når man inte framgång. Politisk prioritering och hängivna tjänstemän – det är en oslagbar kombination, slutar Thomas.

LANDSKRONA

Kvalitetshandboken – en kvalitetssäkring av familjehemsarbetet

Vi ska vara en bro, vi ska inge hopp och vi ska visa respekt. Det är vår vision av vad vi vill förmedla till familjehemsplacerade barn och ungdomar och deras föräldrar.

Familjehemsenheten i Landskrona som består av fem personer har lagt ner mycket tid och kraft på att ta fram den kvalitetshandbok som styr deras verksamhet. Det var under ledning av en kvalitetskonsult som man under sammanlagt sex halvdagar under två terminer funderade och diskuterade hur arbetet skulle kunna kvalitetssäkras.

– Vi fick möta helt nya begrepp som först skapade huvudbry. Vem är våra kunder? Vad har vi för vision? Det visade sig att vi inte var helt överens. En del menade att våra kunder var föräldrarna – andra att det var barnen. Nu är vi dock en gemensam uppfattning att det är barnen och ungdomarna som är våra kunder. Detta får genomslag i vår verksamhet och styr våra beslut, säger Ingrid Johnsson som arbetat med familjehemsvård i trettio år.

Att vara en bro mellan barnets gamla och nya liv, att förmedla kunskap om fosterbarnens situation till beslutsfattare är en viktig funktion och en del av visionen. Ingrid vill också framhålla hoppets betydelse.

Det är viktigt att vi kan ge barn och föräldrar hopp – att livet innehåller möjligheter till förändring och att man kan utveckla goda relationer.

Familjeenheten i Landskrona har länge varit intresserad av verksamhetsutveckling och deltagit i olika internationella sammanhang. Metodut-

veckling är ett viktigt inslag i deras kvalitetsarbete. De har bl a tagit till Sverige de sk bekräftelsekortet – en serie djurbilder som är mycket användbara i samtalen med barn och föräldrar och som fungerar som ett slags projektiva test över egenskaper. Nallekortet som också används uttrycker känslor. Den videoinspelningsteknik, Marte Meo som lanserats av den holländska barnpedagogen, Maria Arts, för att barnet skall ha bästa förutsättningar att skapa en trygg anknytning till familjehemsföräldrarna används också.

Anknytningsteorin har betytt mycket för oss i vårt arbete. Förstår vi vilket anknytningsmönster barnet haft till sina biologiska föräldrar är det lättare för oss att ge råd till familjehemmet hur de skall bemöta barnet.

En annan enkel men effektiv metod är att göra individuella böcker för barnen. Kalle kan exempelvis vara mycket orolig när de biologiska föräldrarna ska hälsa på i familjehemmet. Ska de ta med honom när de sedan åker hem? Genom att göra en enkel berättelse där man beskriver att Kalle visst ska stanna kvar i familjehemmet skapas stor trygghet.

Ingrid Johansson från familjeenheten i Landskrona.

Familjehemmen väljs med omsorg och får stöd och hjälp i olika former. Man behåller också kontakten med familjehemmet vid vårdnadsöverslyttningar, vilket är ganska unikt. Ibland samlas familjehemmen för en gemensam aktivitet. Då bjuder socialsekreterarna på mat och dryck.

– Att grilla hamburgare tillsammans är ett sätt att markera att vi också är vanliga människor – inte bara myndighetspersoner säger Ingrid. Vi betraktar medlemmarna i familjehemmen som våra kollegor – det är ju där det verkliga arbetet sker.

Under åren har man haft bra kontakt med politikerna. De hålls kontinuerligt informerade om verksamheten, om kvalitetsarbetet och värderingarna. Det är inte heller svårt att få med dem när det gäller att begränsa umgängesrätten eller vidta andra åtgärder som kan vara nödvändiga för att värna barnen.

Ingrid tycker dock att kunskapen om barn och barns behov inte är så bra som den borde i tingsrätt och länsrätt.

Det saknas på sina håll förståelse för hur skadat ett litet barn kan bli av bristande omsorg. Föräldrarätten väger mycket tungt i Sverige. När sedan ett barn måste omhändertas ställs oerhört höga krav på familjehemmet. Där ska allt repareras som gått snett.

Vad är roligast i jobbet?

– Kvalitetsarbetet innebär att vi hela tiden lär oss mer och mer. Vi sätter mål och följer sedan upp dem. På så sätt stagnerar inte verksamheten, vi blir allt bättre på att individualisera våra åtgärder efter barnets behov och jobbet blir roligare. Inte undra på att vi har en stabil personal med låg omsättning, slutar Ingrid.

KARLSTAD

Att lära av fosterbarn

Hur ska vi bli bättre på att möta barns och ungdomars behov i familjevården? Den bästa kunskapskällan måste vara barnens egna erfarenheter. Om vi intervjuar alla barn som varit familjehemsplacerade får vi ett unikt underlag för att utveckla vår verksamhet.

Så resonerade man vid socialtjänsten i Karlstad och drog igång ett unikt projekt som blev så framgångsrikt att det numera ingår i den ordinarie verksamheten. Att detta skedde i Karlstad är ingen slump. Här finns en tradition av utvecklingstänkande och en vilja till förändring och förbättring. Till saken hör att det till socialförvaltningen har funnits en särskild enhet, utvecklings- och utvärderingscentrum (UUC) som tagit initiativ till olika utvecklingsprojekt.

– Vi har sedan länge haft ett reflektionsprojekt i Karlstad berättar Kristian Tillander som varit anställd på UUC. Det innebar att vi intervjuade en klient som vi haft kontakt med om vilka erfarenheter denne gjort och hur våra insatsers upplevts. Detta projekt inspirerade oss att gå vidare och starta liknande intervjuer med alla familjehemsplacerade barn.

Det skedde inte utan vanda. Många var oroliga för att få mycket negativ feedback som skulle kännas tung att bära. Dessutom trodde man inte att barnen skulle ställa upp. Ingen av dessa farhågor besannades. Tanken på att intervjua familjehemsplacerade barn föddes 1999. Det togs genast emot mycket positivt av bl a socialnämnden och det fanns pengar att satsa. Verksamheten som går under namnet Att lära av fosterbarn har varit så framgångsrikt att det numera ingår som ett ordinarie inslag i verksamheten och också tas upp i verksamhetsplanen. Från början var tanken att alla barn skulle intervjuas ett år efter avslutad placeringen. Det har man numera ändrat på och intervjuerna görs nu två till tre år efter placeringen. Det visar sig nämligen att det behövs distans till det man upplevt och tid för reflektion för att erfarenheterna ska kunna sammanfattas på ett bra sätt. Hittills har ca 60 barn och ungdomar intervjuats. Man väljer

bara barn som varit placerade i familjehem i minst sex månader och som fyllt femton år. Inga jourplaceringar ingår.

Hur upplever barnen dessa intervjuer?

– Mycket positivt. De flesta känner sig stolta över att bli tillfrågad. En flicka sa att det var första gången någon var intresserad av vad hon tyckte. Alla våra farhågor att det skulle bli en mycket negativ bild som förmedlades har visat sig felaktig. Många uttrycker förståelse för placeringen och välvilja inför socialtjänsten. Det är förvånansvärt lite bitterhet som framkommer. De flesta tycker att det är mycket positivt att på detta sätt få göra en sammanfattning av en viktig del av sitt liv. ”Nu är jag beredd att gå vidare” är en vanlig kommentar, säger Monica Westberg, metodhandledare vid familjehemsenheten.

Alla socialsekreterare deltar och gör en till två intervjuer årligen. Helst intervjuar socialsekreterarna sina ”egna” barn. Då kan man jämföra sin egen bild av händelseförloppet under familjehemspaceringen med barnets vilket kan ge nya insikter.

Intervjun kan äga rum i olika miljöer och huvudsaken är att barnet känner sig tryggt. Som underlag för intervjun finns en samtalsguide framtagen. Den anger de huvudområden som intervjun bör täcka. Det är dock viktigt att socialsekreteraren är lyhörd och kan anpassa sig till det individuella barnet. Samtalet måste få ta tid och socialsekreteraren bör avsätta minst en halv dag. Det är omtumlande att på detta sätt få ta del av en medmänniskas liv, där man själv eller kollegor haft ett stort inflytande och det behövs tid att låta intrycken sjunka.

Vad har då ungdomarna uttryckt? Det är viktigt att socialsekreteraren står på barnets sida, lyssnar, tar på allvar, skapar förtroende, och inte slutar. Visa mig vem du är och vinn mitt förtroende. Familjehemmen ska aldrig, aldrig tala illa om mina biologiska föräldrar men de ska ge en realistisk och sanningsenlig bild av hur de har det. Så kan de viktigaste lärdomarna sammanfattas.

För att dessa intervjuer också ska kunna bidra till lärande för hela gruppen och organisationen görs en gång om året en genomgång av inter-

Monica Westberg, Elisabeth Rune och Kristian Tilander, familjehemsenheten i Karlstad.

vjuerna med hela personalgruppen. Man diskuterar problematiken, vilka framgångsfaktorer som kan utläsas, vad som ska ändras på och vilka reflektioner gruppen gör. På detta sätt fördjupas kunskapen och varje enskilt fall bidrar till gruppens och organisationens lärande och utveckling.

Vad har ni som socialarbetare lärt er av dessa samtal?

– Vi har blivit säkrare i vår professionella roll. Vi kan se mönster för vårt handlande och blir mer medvetna om våra egna normer och begrepp. Vi har också förstått vilka viktiga personer vi är i barnens liv, hur vi måste vinna deras förtroende och våga stå kvar när det blåser. Nu törs vi ta det lugnare, pröva olika idéer och inte rusa iväg när det bränner till. Det handlar helt enkelt om en kvalitetshöjning av hela vår verksamhet, intygar teamet

Att få återkoppling på gjorda insatser är ett unikt lärtillfällen. Gjorde jag rätt? Det är nog en fråga som de flesta socialsekreterare ställt sig någon

gång och det är mycket konstruktivt att resonera om detta med andra kollegor som kanske stått i samma situation.

– Omplaceringar ser man lätt som misslyckanden. Men i våra samtal visar det sig att det inte alls behöver vara så. Tvärtom – de kan vara början

BARNKONVENTIONEN: ARTIKEL 12

Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas i förhållande till barnets ålder och mognad.

på en positiv utveckling. Man ser också att många barn kan omvärdera sina fosterfamiljer när de ser tillbaka. Jag hade en pojke som avskydde sin familj men som nu ser den som en förebild hur han själv vill bli. Detta är kunskaper som är viktiga både för oss och inte minst familjehemmen. De får klar för sig att uthållighet lönar sig och ger utdelning i läng-

den, säger Elisabeth Rune, socialsekreterare vid familjehemsenheten.

Detta arbetssätt har kommit för att stanna. Idag har flera kommuner börjat tillämpa metodiken och den sprider sig över landet. Kanske kan man påstå att solen kommer från Karlstad även i detta fall...

FAMILJEHEMSPLACERADE FIA

När jag får familj ska jag öppna mitt hem

Det första jag fick var en docka när jag kom till min nya familj. Jag hade aldrig haft en egen leksak innan och det betydde mycket för att jag skulle känna mig välkommen.

Fia är 20 år och har bott i familjehem sedan hon var fyra år. Hennes berättelse är både mörk och ljus men i det stora hela en nyttig kontrast till alla sorgliga historier om fosterbarn. Den visar att en familjehemsplacering kan innebära en ny chans i livet.

– Ingen familj kunde vara bättre för mig än Inga och Hasse. De har behandlat mig som sitt eget barn och har verkligen blivit en familj för livet säger Fia.

Det var dagis som slog larm att Fia inte mådde bra i sin biologiska familj och hon blev till en början placerad i jourfosterhem. I det första stannade hon bara någon natt men i det andra blev hon kvar upp emot ett halvår. Denna placering var mycket lyckad och Fia har behållit kontakten även med denna familj hela livet.

Så småningom kom så den slutliga placeringen hos familjen i småstaden i Mälardalen. Från början trodde Fia att det åter skulle bli tal om en tillfällig placering.

– Jag ska sova här tills på lördag sade Fia till storasystemen Angelika som också var fosterbarn i familjen. Du ska alltid sova här svarade syster.

Då förstod Fia att hon kommit ”hem” och att hon nu blev en medlem i en riktig familj. Hon trivdes mycket bra från början och har bara gott att säga om fosterföräldrarna.

– De gjorde allt rätt. Som nybliven familjemedlem vill man att allt ska vara så normalt som möjligt. Man ska inte göra någon stor sak av den nyankomna utan behandla en som vilken familjemedlem som helst. Jag uppskattade mycket att jag fick en plats vid matbordet där bara jag skulle sitta, säger Fia.

I familjen fanns redan flera fosterbarn. Tre stora pojkar som lät Fia spela PlayStation med dem och en storasyster som betydde mycket för att Fia skulle känna sig hemma.

Fia fick öva på att inte alltid fråga om lov och vara till lags. Detta uppförande var naturligtvis en frukt av tidigare erfarenheter och tog tid att träna bort. Här fick hon mycket stöd av sin fostermamma som förstod hennes behov. I skolan uppmärksammade man också detta beteende och hon fick i uppdrag att ”göra ett bus” om dagen.

Under hela sin familjehemsplacering hade Fia gott stöd av socialtjänsten. Den person som ”räddade” henne från den biologiska pappan har blivit en nära vän och funnits kvar i hennes liv hela tiden. Här har Fia haft tur – personalomsätt-

ningen inom socialtjänsten är annars ett problem på många håll.

– Jag har alltid varit informerad om vad som skulle ske och blivit lyssnad på. Så exempelvis har man helt rättat sig efter hur jag har velat ha kontakten med min biologiska pappa. Under en period ville jag träffa honom – sedan ville jag inte ha någon kontakt. Alla har respekterat detta, berättar Fia.

Det fanns dock personer i Fias omgivning som uttryckte sig klumpigt. Ett exempel är polisen som varnade skolbarnen för att börja snatta. ”Då kan ni hamna i fosterhem” sa han. Alla i klassen tittade på Fia som fylldes av konstruktivt trots. Hon skulle minsann visa världen att också familjehemsplacerade barn kan skapa sig en framtid. Och det har hon lyckats med – pojkvän, jobb och lägenhet i ett annat land väntar henne närmast.

Vad har varit avgörande för att din uppväxt blev så ljus? Fia funderar.

– **Lyhördhet för mina behov** och sammanhållningen i nätverket omkring mig. Än i denna dag har de vuxna kontakt med varandra – allt i syfte att göra livet bättre för mig. Jag är verkligen tacksam för att jag fick komma till Inga och Hasse. Tänk att kunna älska ett barn trots att det kanske betar sig aggressivt och stökigt. Och inte ge upp utan finnas kvar. När jag får familj ska jag också öppna mitt hem. Tänk om att familjer gjorde så – då skulle vår värld se annorlunda ut, slutar Fia.

FAMILJEHEMMET JOAKIM OCH MARIELLE

Inte rik på pengar – men på kärlek

Vi upplever inte i första hand att vi har påtagit oss ett samhällsuppdrag. Vi känner istället att vi öppnat vårt hem för en liten flicka som berikar vårt liv och sprider glädje varje dag.

Joakim och Marielle lyser av glädje när de berättar om den flicka som sedan snart två år är familjehemsplacerade hos dem. Det går inte att ta miste om den värme och kärlek de känner för henne. Att öppna sitt hem för barn har alltid varit en självklarhet för paret. Tanken på att bli familjehem föddes för länge sedan och har sedan långsamt mognat. Marielles egen familj fungerade som jourhem så hon hade tidigt kommit i kontakt med familjehemsvård. En vistelse i USA där frivilligt arbete har en helt annan ställning än i Sverige förstärkte dessa tankar. Även parets två biologiska barn har tidigt sett att inte alla människor är lika lyckligt lottade och att det därför är viktigt att man hjälps åt.

När man sedan flyttade tillbaka till Sverige tog planerna ny fart. Det började med att paret köpte ett stort hus med plats för många. Sedan gick Marielle ut på webben och letade efter kommuner som ville rekrytera familjehem. Av olika skäl fastnade hon till slut för Familjepoolens webbplats och tog kontakt med socialsekreteraren. Trots att det var mitt i sommaren fick hon genast respons, vilket ingav förtroende.

– Vi var inte alls säkra på att vi skulle duga som familjehem. Av någon anledning hade jag fått för mig att endast perfekta familjer skulle komma ifråga. Perfekta är vi verkligen inte utan som familjer är mest säger Joakim.

Processen att bli godkänd som familjehem och få ett fosterbarn tog tid och var emellanåt ganska påfrestande. Nu i efterhand kan de båda

Familjehemmet Joakim och Marielle.

tycka att det faktiskt var ganska bra. Det krävs tid för att förbereda sig mentalt, reflektera och vänja sig vid tanken på att ta ansvar för en ny liten individ.

– Särskilt intervjun enligt Kälvestensmodellen har betytt mycket för oss som par säger Marielle. Vi intervjuades var och en för sig och det tog sammanlagt tre–fyra timmar. Man lär sig mycket om sig själv, får en chans att titta tillbaka på sitt liv, sina val och sina värderingar, säger Joakim.

– Vi fick ju ta del av tolkningen efteråt och det var lärorikt. Även vi har mörka fläckar i vårt liv men det har ju också gjort oss till dem vi är idag. De kan faktiskt vara en tillgång för oss i förståelse av andra familjer med problem, säger Marielle.

Paret fick också gå en grundutbildning som Familjepoolen ordnade vilket var mycket uppskattat. Och så äntligen fanns det en liten flicka som kunde bli aktuell att komma till dem. Men socialsekreteraren poängterade att också flickan skulle få ett ord med i laget trots sin låga ålder.

– Övergången mellan jourhemmet där hon vistades och vårt hem fick ta tid. Vi gjorde bland annat memory-kort med fotografier på hennes nya familj för att hon skulle kunna lära känna oss. Dem tog hon med sig och visade för människor i sin omgivning innan hon kom till oss berättar Joakim och Marielle. Första mötet blev hemma i flickans jourhem. Sen var det dags för första besöket i hennes nya hem. Först fick hon hälsa på någon timme och sedan blev kontakten allt tätare för att till slut sova över hos oss tillsammans med sin jourpappa.

Så till jul flyttade flickan "hem". Det var en bra tid eftersom den nya familjen var ledig och kunde ägna henne stor uppmärksamhet. Barnen hade skollov och kunde ta sig an sitt nya "syskon". Det fanns tid att baka pepparkakshus och annat pyssel vilket var viktigt både för flickan och Marielle.

Nu blev det mycket påtagligt hur illa flickan farit under sina första sex år. Hon hade svårt att äta mat och tänderna var dåliga p.g.a. bl. a välling. Hon vågade inte duscha först, men när hon fick ett cyklopöga gick det bättre. Det har varit många tårar och man måste vara mycket lyhörd och uppfinningsrik.

Successivt har allt blivit bättre. Men visst uppstår det situationer när familjehems föräldrarna känner sig vanmäktige. När man inte vet vad man skall göra eller om man gör rätt så finns det socialsekreterare som kan stötta eller så kan man ta upp frågan i den grupphandledning som Joakim och Marielle deltar i en gång i månaden.

Flickan har kontakt med sin biologiska pappa som hon besöker en gång i månaden. Det fungerar – men hon är ofta uppriven när hon kommer hem. Mamma ringer ibland och vi har mailkontakt. Flickan har stort behov av att höra bra saker om sin mamma, som är duktig på datorer.

Jag själv är dålig på detta och jag brukar framhålla hur duktig den biologiska mamman är på teknik säger Marielle. Då ser jag hur nöjd hon blir.

Att det gäller att matcha rätt barn med rätt familj är uppenbart för Joakim och Marielle. Styrkta av sina erfarenheter av flickan tog de sig an ett annat barn. Det fungerade dock inte alls.

Det handlade bl. a om kulturkrockar och fick sådana konsekvenser för våra egna barn att det inte gick. Nu har det barnet fått en annan placering.

Varför blir man familjehemsföräldrar?

– Det har varit självklart för oss eftersom barn alltid har sökt sig till oss. Nu gör vi det i mer organiserad form. Barn sprider sådan glädje. Den enda gång det känns tungt är när människor tror att vi gör det för pengar. Så är det inte. Man blir definitivt inte rik på pengar – men på kärlek slutar Joakim och Marielle.

Sammanfattning av framgångsfaktorer för god familjehemsvård

- **En röd tråd i god familjehemsvård** är att barnet är i centrum, blir informerat och har möjlighet att göra sin stämma hörd.
- **En gemensam familjehemspool** ger kommunerna större möjligheter att rekrytera familjehem och ge dem utbildning, handledning och stöd.
- **När familjehemsutredningarna kopplas till BBIC** ökar möjligheten att rätt barn hamnar i rätt familj.
- **En organisation där barnet och familjehemmet får** var sin socialsekreterare skapar tydlighet i rollerna samtidigt som teamarbete stimuleras.
- **Ökad uppmärksamhet på barnets hälsotillstånd** och utbildningsstatus ger möjlighet att individualisera insatserna.
- **Tvärsektoriell samverkan** mellan skola och socialförvaltning bidrar till en mer mångfacetterad bild av barnet och dess möjligheter.
- **Kvalitetssäkring av verksamheten** är en process som tar tid men som gör arbetet mer strukturerat och mätbart.
- **Att våga fråga** de familjehemsplacerade barnen hur de upplevt sin placering är en guldgruva för lärande.

© Sveriges Kommuner och Landsting
118 82 Stockholm, Besök Hornsgatan 20
Tfn 08-452 70 00, Fax 08-452 70 50
info@skl.se, www.skl.se

*Upplysningar om rapportens innehåll lämnas av:
Projektledare Elisabeth Melin, elisabeth.melin@skl.se*

*Texter Agneta Dahlén
Bilder Johnér, Stefan Nilsson, Cecilia Näsström och Tomas Södergren.*

*Grafisk form och produktion ETC
Foto Johnér
Tryck Modintryckoffset, Stockholm september 2009*

Förbundets trycksaker beställs på www.skl.se/publikationer
ISBN 978-91-7164-462-6

Familjehemsvård ur ett barnperspektiv

– för lärande och inspiration i ett utvecklingsarbete

Svensk familjehemsvård är i förändring. I denna skrift behandlas den positiva utveckling som är på gång och exempel på hur kommunerna bedriver sitt metodarbete. Utgångspunkten är att lyfta fram barnperspektivet och alltid se till barnets bästa. Att lyssna på barnet och att ta hänsyn till dess uppfattningar är den röda tråd som löper genom de olika berättelserna. Syftet med skriften är att ge inspiration och utgöra ett stöd i metod- och kunskapsutvecklingen inom familjehemsvården.

Sveriges
Kommuner
och Landsting

118 82 Stockholm, Besök Hornsgatan 20
Tfn 08-452 70 00, Fax 08-452 70 50
info@skl.se, www.skl.se